

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΕ ΕΝΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Χρόνης Μπότσογλου

α) Χαρακτήρας και Κατάσταση της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών

Στην Ελλάδα οι εικαστικές τέχνες διδάσκονται στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (Α.Σ.Κ.Τ.) στην Αθήνα, και στο Τμήμα Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου στη Θεσσαλονίκη.

Επισημαίνω ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει σχολή βιομηχανικού σχεδιασμού σε πανεπιστημικό επίπεδο που να καλύπτει τον τομέα των εφαρμοσμένων τεχνών όπως υπάρχει σε όλες τις χώρες της ΕΟΚ.

Σκοπός της Σχολής Καλών Τεχνών είναι να παράγει καλλιτέχνες. Όμως είναι και η μόνη σχολή που παράγει δασκάλους καλλιτεχνικών μαθημάτων για την δευτεροβάθμια κυρίως εκπαίδευση.

Από τους στόχους που έχει η Σχολή και από την ιδιομορφία του γνωστικού αντικειμένου καθορίζεται ο τρόπος λειτουργίας της. Η Σχολή Καλών Τεχνών είναι σχολή κυρίως εργαστηριακή και τα θεωρητικά μαθήματα, εκτός από την Διδακτική της Τέχνης που το παρακολουθούν όσοι θέλουν να διδάξουν τέχνη στη μέση κυρίως εκπαίδευση, είναι κατ'ουσίαν επικουρικά των εργαστηριακών μαθημάτων.

Τα εργαστήρια της Α.Σ.Κ.Τ. χωρίζονται σε έξη (6) ζωγραφικής, δύο (2) γλυπτικής και ένα (1) χαρακτικής - χηρεύει μια έδρα χαρακτικής εδώ και αρκετά χρόνια.

Αυτά τα βασικά εργαστήρια συμπληρώνονται από ένα εργαστήριο γλυπτικής για το κατ'επιλογήν μάθημα σπουδαστών των τομέων ζωγραφικής και χαρακτικής. Ένα εργαστήριο σκηνογραφίας, ένα εργαστήριο τεχνικής του ψηφιδωτού, ένα εργαστήριο τεχνικής φορητών εικόνων και φρέσκο. Όπως επίσης και τα ειδικά εργαστήρια τεχνικής (μέταλλο, μάρμαρο, γύψος, τερακότα κ.λ.π.) για τους σπουδαστές της γλυπτικής.

Η Α.Σ.Κ.Τ. Αθηνών, διατηρεί τον παραδοσιακό χαρακτήρα διαχωρισμού της τέχνης σε γλυπτική, ζωγραφική, χαρακτική. Υπεύθυνος για καθένα από τα εννέα κύρια εργαστήρια είναι ένας καθηγητής. Αυτός δίνει τον χαρακτήρα και την κατεύθυνση του εργαστηρίου, ορίζει το σύστημα και τα πλαίσια της σπουδής και έχει εποπτεία σε κάθε σπουδαστή, όπως και σε κάθε υφιστάμενο από το διδακτικό προσωπικό που απασχολείται στο εργαστήριο (ειδικούς επιστήμονες, λέκτορες, επίκουρους έως και αναπληρωτές). Είπα ήδη ότι η οργάνωση αυτή της σχολής, στηρίζεται σε έναν παραδοσιακό χωρισμό της τέχνης. Αυτή η αντίληψη συμπληρώνεται με την άποψη ότι το γνωστικό αντικείμενο της τέχνης δεν είναι δυνατόν να επιμεριστεί. Έτσι οι υφιστάμενοι σε κάθε εργαστήριο οφείλουν να κοπιάρουν τις απόψεις του καθηγητή μια

και δεν έχουν ιδιαίτερο χώρο να αναπτύξουν τουλάχιστο σε επίπεδο διδασκαλίας προσωπική έρευνα και προβληματισμό. Αντίθετα, ο πλουραλισμός της έκφρασης εξασφαλίζεται, εν μέρει, από την παρουσία των καλλιτεχνών διευθυντών των εργαστηρίων, στο βαθμό που καθένας ακολουθεί διαφορετικό δρόμο προσωπικής έκφρασης στην τέχνη και στον βαθμό που ο σπουδαστής μπορεί να επιλέξει το εργαστήριο όπου προτιμά να δουλέψει.

Όπως καταλαβαίνετε ο νόμος - πλαίσιο ήταν αδύνατο να εφαρμοστεί στη σχολή μας. Αντίθετα, δημιούργησε και δημιουργεί προβλήματα ουσίας αν προσθέσουμε την υπαλληλική διαδικασία εξέλιξης του διδακτικού προσωπικού των παρακάτω βαθμίδων. Όταν μάλιστα αυτή η εξέλιξη δεν γίνεται για να υπηρετήσει ένα πρόγραμμα σπουδών.

Λέω ότι μια ακαδημαϊκή κρατούσα αντίληψη βρέθηκε σε αντίθεση με μια αντίληψη υπαλληλική, γραφειοκρατική και λαϊκίστικη. Ωστόσο, η σύγκρουση συμβιβάστηκε και κατά τη γνώμη μου πολύ σημαντικό ρόλο έπαιξε η ανύπαρκτη κτιριακή υποδομή της Σχολής Καλών Τεχνών. Αυτής της αριστοκρατικής σχολής της Βαβαρέζικης νοοτροπίας και των βασιλικών παραχωρήσεων (εποχής Ιακωβίδη) που αναγκάστηκε μετά το 1950 στην ουσία να ανοίξει τις πόρτες της σε κάποια καινούργια αιτήματα των καιρών. Η αριστοκράτισσα που ξέπεσε λοιπόν, η Σχολή Καλών Τεχνών, σήμερα από τα δέκα κύρια εργαστήρια, μόνο τρία στεγάζονται στον παραδοσιακό χώρο (ένα ζωγραφικής και δύο γλυπτικής), τα υπόλοιπα είναι σκορπισμένα σε διάφορους ακατάλληλους για τη Σχολή χώρους. Αυτή η κατάσταση οδήγησε στη δημιουργία κλειστών μικροκοινοτήτων εργαστηρίων, που αντί να ακουστεί η πλουραλιστική πολυφωνία των διευθυντών των εργαστηρίων αναπτύχθηκαν μόνο οι διαδόσεις και οι μυθολογίες. Αποτέλεσμα να δημιουργηθούν εργαστήρια πρώτης και δεύτερης κατηγορίας. Δηλαδή οι αντιθέσεις ανάμεσα στους καθηγητές, κατά κάποιο τρόπο, κάλυψαν τις αντιθέσεις των ανώτερων και κατώτερων βαθμίδων.

β) Σκέψεις Πάνω σε Ένα Προτεινόμενο Πρόγραμμα Σπουδών.

Ήμουνα στην ομάδα που εξεργάστηκε την πρόταση για ένα πρόγραμμα σπουδών της Α.Σ.Κ.Τ.

Πήραμε υπόψη μας α) το χαμηλό επίπεδο σπουδών της ελληνικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. β) τις ουσιαστικές ελλείψεις της ελληνικής κοινωνίας σε επίπεδο θεσμικό και σε επίπεδο υποδομής. Π.χ. έλλειψη μουσείου σύγχρονης τέχνης, ανύπαρκτη κρατική πολιτιστική πολιτική, ακόμη καθυστέρηση στην ενημέρωση κ.λ.π.

Έτσι ένας σπουδαστής που μπαίνει στην Α.Σ.Κ.Τ. έχει να καλύψει ένα κενό γνώσεων που ήδη έπρεπε να είχε καλυφθεί από το γυμνάσιο και το λύκειο π.χ. στοιχεία προοπτικού και κατασκευαστικού σχεδίου, στοιχεία φωτογραφίας, εξοικείωση με τα κομπιούτερς και άλλα. Έχει ακόμη να αποβάλει κάποιες διαστρευλώσεις ή να σχετικοποιήσει κάποιες γνώσεις που απέκτησε στα φροντιστήρια προετοιμασίας υποψηφίων για τις εισαγωγικές εξετάσεις.

Εδώ κάνοντας μια μικρή παρένθεση πρέπει να πω ότι υπάρχει και δική μας ευθύνη για την κατάσταση των φροντιστηρίων, γιατί έχουμε βάλει κριτήριο την κατασκευή ενός αναλογικού σχεδίου. Αυτό φαινομενικά εξασφαλίζει μια αντικειμενικότητα στη κρίση μας, στην ουσία όμως διαιωνίζει μια ακαδημαϊκή αντίληψη τέχνης την οποία στη συνέχεια κάποιιοι προσπαθούμε να ανατρέψουμε. Εδώ κλείνει η παρένθεση.

Ενας άλλος παράγοντας είναι η εξέλιξη των τεχνών σήμερα, η ασάφεια των ορίων στους παραδοσιακούς διαχωρισμούς των εικαστικών τεχνών σε ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτηριστική. Την διεύρυνση της εικαστικής εμπειρίας με τις κατακτήσεις της τεχνολογίας π.χ. πλαστικά, νέον, βίντεο, κομπιούτερς κ.λ.π.

Με αυτό το σκεπτικό θεωρήσαμε ότι η εργαστηριακή φοίτηση στη Σχολή Καλών Τεχνών μπορεί να χωριστεί σε δύο κύκλους σπουδών:

Ο πρώτος κύκλος, είναι κοινός για όλους τους σπουδαστές ανεξάρτητα από την ειδίκευση που θα ακολουθήσουν, είναι διετούς διάρκειας και παρέχει μια σειρά γνώσεων και πληροφοριών ώστε, ο σπουδαστής, να αποκτήσει όσο γίνεται πληρέστερη εικόνα του φαινομένου της τέχνης με τα σημερινά δεδομένα.

Ο δεύτερος κύκλος σπουδών, τριετούς διάρκειας, δίνει την ευκαιρία στον σπουδαστή να εμβαθύνει στους ιδιαίτερους τομείς της τέχνης τους οποίους θα επιλέξει.

Πιστεύουμε ότι έτσι καλύπτονται κάποια κενά γνώσεων. Υπάρχει η δυνατότητα να παρασχεθεί αρκετή και επεξεργασμένη πληροφόρηση ώστε ο σπουδαστής να αποκτήσει μια πρώτου επιπέδου, όμως αρκετά συνολική, εικόνα του φαινομένου της τέχνης, όπως παρουσιάζεται σήμερα. Υπάρχει όμως ακόμα και ένα άλλο ζήτημα επίσης σημαντικό, ο σπουδαστής αποκτά την εποπτεία των δυνατοτήτων εμβάθυνσης που προσφέρει η σχολή. Δηλαδή νομίζω ότι ο σπουδαστής αποκτά τις προϋποθέσεις επιλογής που του ταιριάζει περισσότερο, ώστε να μην παρασύρεται από εξωσπουδαστικούς παράγοντες.

Το προτεινόμενο πρόγραμμα, όπως είναι ήδη φανερό, επιφέρει μια σημαντική αλλαγή στον τρόπο οργάνωσης των εργαστηρίων γιατί στον πρώτο κύκλο σπουδών θα λειτουργούν οι εκ περιτροπής ασκήσεις, μια διαδικασία που αναιρεί την έννοια του προσωπικού εργαστηρίου. Το γνωστικό αντικείμενο επιμερίζεται σε περιοχές ανάλυσης και ανασύνθεσης όπως επίσης και σε διαδικασίες πληροφόρησης, αποσαφήνισης εννοιών κ.λ.π. Στο δεύτερο κύκλο σπουδών στην ουσία παραμένει το προσωπικό εργαστήριο. Επιχειρείται δηλαδή μια σύνθεση δύο τύπων σχολής που πιστεύω ότι ο ένας μπορεί να συμπληρώνει τον άλλο ή και ακόμη να τον αμφισβητεί. Ένα φαινόμενο που εκφράζει σήμερα την ελληνική πραγματικότητα.

Εδώ, σαν παρένθεση, θα περιλάβω ένα σχόλιο πάνω στο τί επιμερίζεται στη διδασκαλία της τέχνης: Όταν υπήρχε μια ακαδημαϊκή αντίληψη περί τέχνης, υπήρχαν δάσκαλοι σχεδίου, δάσκαλοι χρώματος, δάσκαλοι προοπτικής κ.λ.π. Όλοι είχαν το ίδιο ιδανικό τέχνης. Δεν υπήρχαν αντιμαχόμενες αντιλήψεις. Σήμερα δεν υπάρχει μια αντίληψη κοινώς αποδεκτή, ο κάθε καλός καλλιτέχνης υπερασπίζεται με τη τέχνη του την δική του άποψη. Όμως τί διδάσκει ένας δάσκαλος; Την δική του άποψη, άρα μια προσωπική ακαδημία; Η μήπως προσπαθεί να διδάξει τη στάση του απέναντι στο φαινόμενο της

σύγχρονης τέχνης συνολικά, σύμφωνα με την εποπτεία που έχει; Αν ισχύει το δεύτερο τότε έχουμε μια πολύ μεγάλη ποικιλία εκδοχών.

Και αφού δεν σκοπεύουμε να βγούν οι μαθητές μας "κατ'εικόνα και καθ'ομοίωσιν" μας νομίζω ότι το πρόβλημα αν επιμερίζεται ή όχι το γνωστικό αντικείμενο της τέχνης στη διδασκαλία της, σήμερα, είναι χωρίς αντικείμενο. Δηλαδή το στοιχείο της αντιπαράθεσης και της ταύτισης με κάποιες διατυπώσεις της σύγχρονης τέχνης αποκτά διάσταση ηθικής επιλογής. Θέλω να πω, πέρα από τις τεχνικές πληροφορίες που μπορεί να παρέχει ο δάσκαλος, ουσία βαραίνει μια ηθική στάση προσωπική και όχι βέβαια μια συγκεκριμένη στράτευση. Αυτό κιόλας το στοιχείο κάνει το περιεχόμενο της διδασκαλίας ασαφές και ρευστό σχεδόν άνευ αντικειμένου. Σκοπεύει στο να καταλάβουν οι σπουδαστές την αναγκαιότητα να βρει ο καθένας την ασκητική του, όσοι γίνουν καλλιτέχνες βέβαια. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι εφόσον η διδασκαλία απαιτεί προσωπική σχέση διδάσκοντος - διδασκόμενου η δουλειά κάθε σπουδαστή βάζει ιδιαίτερα προβλήματα.

Εδώ κλείνει η παρένθεση.

Το προτεινόμενο πρόγραμμα σπουδών οξύνει το ήδη οξυμένο πρόβλημα του χώρου στην Α.Σ.Κ.Τ. Το νέο πρόγραμμα απαιτεί τον διπλασιασμό των χώρων για να στεγαστούν τα εναλλασσόμενα εργαστηριακά σεμινάρια. Επίσης πρέπει να δημιουργηθούν εργαστήρια σύγχρονης τεχνολογίας. Και μιλώ βέβαια για τη σχολή στη σημερινή της κατάσταση και όχι για την δημιουργία νέων τμημάτων, όπως του βιομηχανικού σχεδιασμού και της θεωρίας της τέχνης. Μια και μιλώ για το κτιριακό πρόβλημα της Α.Σ.Κ.Τ. το οποίο θεωρώ ότι είναι σήμερα κεντρικό πρόβλημα, θέλω να εκφράσω μια άποψή μου την οποία απλώς θα διατυπώσω χωρίς να αναπτύξω.

Νομίζω ότι μια σχολή καλών τεχνών οφείλει να είναι στο κεντρικότερο σημείο ανάπτυξης του κοινωνικού ιστού μιας πόλης. Γιατί η τέχνη από εκεί γονιμοποιείται και αντλεί την ικμάδα που την τρέφει. Ίσως αυτό να ισχύει και για όλα τα πανεπιστήμια. Εγώ μιλώ για την Α.Σ.Κ.Τ. και θα έκφραζα σαν ευχή η σχολή μας να μείνει στον σημερινό χώρο. Και μια και υπάρχει προοπτική μεταφοράς των σχολών του Πολυτεχνείου στην Πολυτεχνούπολη, στον παραδοσιακό χώρο του Πολυτεχνείου θα μπορούσαν να στεγαστούν οι σχολές τεχνών : Αρχιτεκτονική - Σχολή Καλών Τεχνών - Σχολή Βιομηχανικού Σχεδιασμού.